

Veileder om skadedyrbekjempelse i barnehage og skole

I barnehager og skoler settes det ekstra krav til forsiktighet ved skadedyrbekjempelse fordi personer tilbringer lange perioder der, samt at barn generelt er mer sårbare ved eksponering overfor kjemiske bekjempningsmidler (pesticider) enn voksne.

Denne veilederen fra Folkehelseinstituttet tar for seg ulike problemstillinger rundt skadedyr i barnehager og skoler. Ved å innarbeide visse tiltak i både utforming og daglig drift av barnhager/skoler, kan problemer med skadedyr sterkt reduseres. Dersom bruk av pesticider samtidig minimeres og kun inngår som en mindre del av en skadedyrbekjempelse, kan bekjempelsen gjøres vesentlig mer helse- og miljøvennlig.

1. Regelverk

Flere deler av lovverket gir bestemmelser som skal bidra til at forekomst av skadedyr minimeres, og at bekjempelsestiltak gjennomføres på en mest mulig helse- og miljømessig trygg måte. I barnehager og skoler settes det ekstra krav til forsiktighet fordi personer tilbringer lange perioder der samt at barn generelt er mer sårbare ved eksponering overfor pesticider enn voksne. Under gis en oversikt over viktig regelverk vedrørende skadedyrbekjempelse. Mer detaljert informasjon gis i vedlegget bakerst i veilederen. Forskriftene finnes i fulltekst på www.lovdatab.no

Forskrift om skadedyrbekjempelse

Denne forskriften har som formål å forebygge at skadedyr overfører smittsomme sykdommer til mennesker eller selv blir årsak til sykdommer/helseproblemer hos mennesker. Eier eller bruker av en bygning, inkludert barnehage- og skolebygg med tiliggende uteområder, plikter å sette i verk nødvendige tiltak for å forebygge, oppdage og bekjempe skadedyr der. Med eier/bruker menes både skolens/barnehagens ledelse og eventuelt andre eiere, for eksempel private eiere, kommunale eiendomsselskap eller lignende.

Alle som utfører skadedyrbekjempelse, plikter å benytte det mest miljø- og helsevennlige alternativet som samtidig gir ønsket resultat (det såkalte substitusjonsprinsippet).

Skadedyrbekjempelse skal varsles til naboer og andre som blir berørte (nabovarsel). Det skal varsles om når tiltaket skal gjennomføres, hvilket bekjempelsesmiddel som brukes og om faresignaler samt forholdsregler som må tas. Berørte som skal varsles ved en barnehage eller skole, vil f.eks. være elever, foreldre/foresatte og ansatte. Det kan også være aktuelt å varsle lag/organisasjoner m.v. som bruker lokalene utenom skoletiden.

Den som gjennomfører skadedyrbekjempelse på andres eiendom, skal være godkjent skadedyrbekjemper. Dette innebærer bestått eksamen fra to ukes kurs hos Folkehelseinstituttet samt 2 måneders praksis.

Barn er spesielt sårbare for kjemikalier og bruken i skoler og barnehager må derfor begrenses (Foto: B.A. Rukke, Folkehelseinstituttet)

Forskrift om Skadedyrbekjempelse og annet lovverk finnes på www.lovdatab.no

Faktaboks

Substitusjonsprinsippet og klare brudd på dette

Substitusjonsprinsippet (§3-2 i forskrift om skadedyrbekjempelse) sier: ”Den som gjennomfører skadedyrbekjempelse plikter å bruke det middel og den metode som gir minst skadevirkninger på miljø og helse og som kan føre til ønsket resultat”. Dette inkluderer regelen om at pesticider aldri skal benyttes til å forebygge mot skadedyr. F.eks. er det ikke tillatt å plassere gift i åtestasjoner mot rotter uten at rotter faktisk er observert. Det er heller ikke tillatt å utplassere kjemiske bekjempningsmidler slik at barn enkelt kan komme i kontakt med disse. F.eks. er det ikke tillatt å ha slike midler i sandkasser.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Denne forskriften skal bidra til at miljøet i barnehager og skoler fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade. Leder av virksomheten har ansvar for å påse at bestemmelsene i forskriften overholdes, blant annet gjennom at det etableres et internkontrollsystem. Videre skal virksomheten planlegges og drives slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig og at avfall håndteres og oppbevares på en hygienisk betryggende måte. Det er laget en veileder til forskriften fra Helsedirektoratet som nærmere utdyper kravene i forskriften.

Tilsyn

Det er den instans i kommunen som har ansvar for miljørettet helsevern, som skal føre tilsyn med at skadedyrbekjempelser skjer i tråd med de to forskriftene nevnt over. Kommunen kan gi pålegg om granskning, retting av forhold der det foreligger negativ helsepåvirkning, eventuelt stenging av lokaler der det foreligger overhengende fare for helseskade. Kommunen er også klageinstans som en skole/barnehage kan henvende seg til dersom de er misfornøyd med en skadedyrbekjempelse utført av en innleid skadedyrbekjemper, f.eks. ved bekymring om uvetting bruk av pesticider. Har det blitt utvist grov uaktsomhet, kan kommunene innrapportere dette videre til Nasjonalt folkehelseinstitutt, som vil kunne trekke godkjenningen til skadedyrbekjemperen.

2. Folkehelseinstituttet – en viktig rådgiver ved skadedyrbekjempelse

Avdeling for skadedyrkontroll ved Folkehelseinstituttet kan gi råd om skadedyrbekjempelse i barnehager og skoler. Alle kan ringe skadedyrtelefonen, tlf: 21 07 77 00, mandag til fredag mellom kl 13 og 14. Viktig informasjon om forebygging og bekjempelse samt egne faktaark om de vanligste skadedyrene finnes på instituttets nettsider, www.fhi.no/skadedyr. Avdeling for skadedyrkontroll kan også identifisere dyr som blir sendt inn.

Avdeling for skadedyrkontroll identifiserer og svarer på spørsmål om skadedyr (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

3. Ta spesielle hensyn der barn og ungdom er til stede

Ofte inngår pesticider i bekjempelse av skadedyr. Dette er stoffer som skal ta livet av skadedyrene. Mange pesticider er selv i små mengder farlige for mennesker, enten man utsettes for stoffet en gang eller gjentatte ganger. Barn og unge er mer sårbare enn voksne, både på grunn av sitt atferdmønster og fysiologi. Barn har et høyere aktivitetsnivå og kommer oftere borti steder der pesticider kan være avsatt. Småbarn er spesielt utsatt på grunn av deres trang til å utforske nye steder ved krabbing på bakken og ved hyppig berøring og smaking på gjenstander. Dersom små barn får i seg pesticider, tåler de mindre av disse og har dårligere evne til å bryte ned og skille dem ut. Den store fysiologiske utviklingen hos barn kan også påvirkes i uheldig retning ved eksponering overfor giftstoffer. I tillegg er visse barn, f.eks. de med astma, hudsykdommer eller Downs syndrom, mer utsatte enn andre barn. Av forgiftningssaker som rapporteres til Giftinformasjonen, er det en stor overvekt av barn.

4. Ha en tydelig strategi for bekjempelse av skadedyr

Alle skoler og barnehager bør ha en tydelig strategi for bekjempelse av skadedyr og inkludere denne i sitt internkontrollsystem. Det er virksomhetens leder som er ansvarlig for internkontrollsystemet. Ved utformingen av en strategi kan med fordel også enheter i kommunen som er sentrale i skadedyrsammenheng, involveres. Dette kan f.eks. være avdeling for teknisk drift eller miljørettet helsevern. Disse enhetene kan både være tillagt tilsynsoppgaver samt ha nyttig kompetanse og erfaring om skadedyrbekjempelse.

En strategi må inneholde klare regler for hva som gjøres for å forhindre skadedyrangrep, og hvem som gjør hva når et mulig problem dukker opp. Dette gjelder ikke minst hvordan man skal beskytte barn dersom det er nødvendig med kjemisk bekjempelse i barnehagen/skolen (se under).

En person bør tildeles rollen som ”skadedyransvarlig” på skolen/i barnehagen. Denne personen skal følge ekstra godt med om reglene etterleves og ved behov melde fra til ledelsen, slik at justeringer i driften kan gjøres. De andre ansatte bør informeres om innholdet i strategien, gjerne på allmøter slik at spørsmål kan avklares der og da.

Enkle tiltak for å forebygge mot skadedyr kan skolen/barnehagen utføre selv, og skadedyransvarlig leder dette arbeidet. Er arbeidet mer komplisert bør dette utføres av en profesjonell skadedyrbekjemper. Skadedyransvarlig bør allikevel involvere seg i utformingen av tiltak samt følge med og stille spørsmål dersom man mener at hensynet til barn og ansatte ikke er tilstrekkelig ivaretatt.

Faktaboks

Eksempel på strategi mot skadedyr i en barnehage

Styrer i Granskauen barnehage mottar et skriv fra Folkehelseinstituttet angående skadedyr i barnehager og skoler. Styrer tar kontakt med miljørettet helsevern i kommunen som har erfaring med skadedyrproblematikk, og får gode råd om hva en instruks kan inneholde.

På et personalmøte senere informeres de andre ansatte om innholdet i brevet fra Folkehelseinstituttet og hvilke råd kommunen har gitt for å utforme en strategi. I løpet av møtet etablerer man en enkel strategi for håndtering av skadedyr samt utnevner en person som skadedyransvarlig (f.eks. bestyrer/daglig leder/vaktmester).

Utpå vårparten oppdager barn og ansatte på avdelingen Solstua at det går en maursti over gulvet bort til spisebordet der maurene spiser av matrestene som finnes under bordet. De følger maurstien og ser at maurene kommer opp bak en list på ytterveggen. Avdelingsleder tar kontakt med barnehagens skadedyransvarlig, som søker hjelp på Folkehelseinstituttets nettsider og ringer skadedyrtelefonen (tlf 21 07 77 00). Via dette får skadedyransvarlig vite at siden det er vår, er det sannsynlig at det er snakk om svart jordmaur som kommer inn utenifra på jakt etter mat. Det blir besluttet å være ekstra nøye med å fjerne matrester i barnehagen, og skadedyransvarlig sjekker også om det er mulig å se hvor maurene kommer inn. Det er det ikke, men siden det er blomsterbed med jord inntil veggen er det sannsynlig at maurene har reir her. Ingen andre tiltak blir gjort, og maurene forsvinner i løpet av to uker. For mer informasjon om bekjempelse av svart jordmaur se eget faktaark på www.fhi.no/skadedyr

5. Er dyr som man finner i barnehagen/skolen et skadedyr?

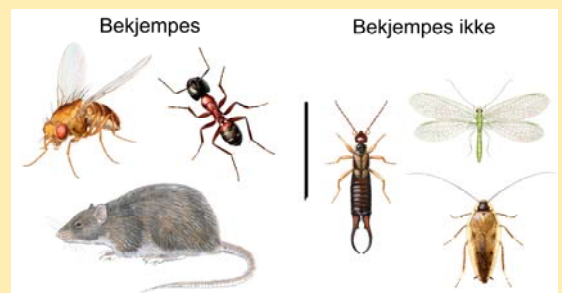
Det er viktig å korrekt fastslå hva slags dyr man står overfor, fordi ulike arter ofte krever forskjellig tiltak. De fleste dyr kommer tilfeldigvis inn uten å kunne gjøre skade. Bekjempelse skal da ikke gjennomføres. Viser det seg derimot å være et potensielt skadedyr som kan gjøre skade, må det vurderes hva man skal gjøre ut fra situasjonen. F.eks. vil svart jordmaur som kommer inn om våren på jakt etter mat, forsvinne av seg selv så snart den finner mat ute. Etablerer samme arten reir inne i en bygning bør imidlertid en bekjempelse iverksettes.

Hjelp til identifisering av dyr kan fås gjennom diverse litteratur og nettsider. Dersom man synes dette er vanskelig, kan man søke hjelp hos et profesjonelt skadedyrfirma eller kontakte Folkehelseinstituttet.

Faktaboks

Hva er et skadedyr?

Et skadedyr er et dyr som på en eller annen måte plager oss mennesker (sykdomsframkallende mikroorganismer regnes ikke med i denne sammenhengen). Skadedyr kan skape stress og mistriivsel, gi stikk eller bitt, spre sykdommer, gi allergi samt forårsake materiell skade og økonomisk tap. Relativt enkle forebyggende tiltak kan iverksettes for å forhindre problemer med skadedyr. Når dyr allikevel påtreffes, må det vurderes om disse er skadedyr og hva slags bekjempelse det eventuelt skal settes i gang.

Eksempel på dyr som skal bekjempes er rotter, stokkmaur og fruktfluer. Gulløye, saksedyr og markkakerlakk er eksempler på dyr som ofte forviller seg innendørs men som ikke trengs å bekjempes (Ill.: H. Elven, T. Haugskott).

6. Tiltak for å redusere skadedyr i barnehage og skole

For å redusere skadedyrproblemer, kan man først forhindre at problemet oppstår gjennom forebyggende tiltak, dernest bekjempe skadedyrene hvis de blir et problem. Under gis en kort oppsummering av forebyggende tiltak og bekjempelse (mer utfyllende informasjon finnes i "Veileder om forebygging av skadedyrangrep i boliger" og "Veileder om bekjempelse av skadedyr i boliger" på www.fhi.no/skadedyr).

Forebyggende tiltak. Relativt enkle tiltak kan sterkt redusere sjansene for at barnehager og skoler blir angrepet av skadedyr:

- Inspiser bygningen jevnlig og sørg for å holde den i god stand. Ødelagte vinduer, sprekker i mur og annet bør utbedres så raskt som mulig.
- Steng ute skadedyr fra bygninger og fjern oppholdssteder innendørs og utendørs. Dekk til åpninger som lufteventiler og rørgjennomføringer med netting, tett sprekker og små hull innendørs samt fjern gamle fuglereir og insekt-/gnagerbol.
- Sørg for at fuktigheten ikke blir for høy. Unngå at vann blir stående, fjern fuktskadede materialer, sørg for god ventilasjon o.l.
- Fjern matkilder. Plasser matavfall som gamle nistepakker, skolefrukt o.l. i lukkede avfallsbeholdere og sørg for at disse tømmes ofte. Beholderne må også vaskes jevnlig. Matvarer på barnehage- og skolekjøkken bør plasseres i tette beholdere.
- Området rundt bygningen justeres i forhold til de problemene man måtte ha. Anlegg f.eks. utendørs belegningsstein med underlag som vanskeliggjør etablering av svart jordmaur dersom svart jordmaur er et tilbakevendende problem.

Bekjempelsesmetoder. Det er flere forhold man må ta stilling til når man skal bekjempe skadedyr: i hvilken grad skal skadedyret bekjempes (reduksjon i antall eller total utryddelse?), hvilke bekjempelsesmetoder skal benyttes, skal man bekjempe selv eller få profesjonell hjelp fra et skadedyrfirma mm. En bekjempelse bør inneholde følgende elementer:

- Sett et klart mål for bekjempelsen. Har f.eks. skolen fått kakerlakker er målet å fjerne alle dyrene. Er skolen plaget med fruktfluer kan målet settes til å redusere mengden av disse.
- Velg passende bekjempelsesmetoder til skadedyrproblemet. I de aller fleste tilfeller vil en bekjempelse der man kombinerer flere tiltak være mer effektiv og helse- og miljøvennlig enn om det kun benyttes én metode, som f.eks. kun behandling med pesticider. Metoder som kan benyttes er blant annet:
 - Utestenging av skadedyr samt fjerning av oppholdssteder, vann og næring
 - Kulde- og varmebehandling av enkeltobjekter
 - Klappfeller mot gnagere og luktfeller/klisterfeller mot insekter
 - Kjemisk bekjempelse i kombinasjon med andre metoder.
- Gjør etterkontroll etter at bekjempelsen er ferdig. Dersom det fortsatt er flere av skadedyrene enn ønsket, må bekjempelsen justeres og fortsette.

Bygningen inspiseres og hull og sprekker som dyr kan komme gjennom må tettes (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

Søppel bør oppbevares i lukkede beholdere både inne og ute (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

Faktaboks

Best resultat oppnås ved kombinert bruk av flere metoder

Her er tre eksempler på god bekjempelse som gjøres ved å kombinere flere metoder.

Eksempel 1. Svart jordmaur – fjerning av reir og næring

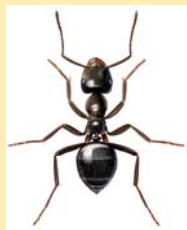
Det dukker opp mye svart jordmaur i en sandkasse. Sandkassen ligger rett ved et tre hvor maurene stadig sees på vandring opp og ned. Så mye som mulig av reiret/sand med maur fjernes med spade. Sanden/mauren dumpes et godt stykke unna eller utsettes for kokende vann om det er lett tilgjengelig. Treet der maurene går opp og ned påføres insektsklister et godt stykke opp på stammen (der barna ikke kommer til). Målet er å hindre maur å få tak i honningdugg fra bladlusene som befinner seg opp i treet.

Eksempel 2. Tysk kakerlakk – fjerning av næring og korrekt bruk av pesticider

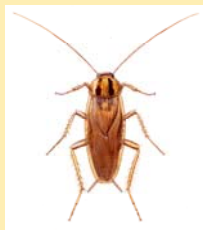
Det dukker opp kakerlakker på et skolekjøkken. Alle matvarer fjernes eller puttes på tette bokser. Søppel tømmes, søppelkasser vaskes og lokaler rengjøres grundig. Et skadedyrfirma kontaktes. Disse bestemmer størrelsen på angrepet og anvender forgiftet åte i bekjempelsen. Etter bekjempelsen fjernes alle pesticidrester, og skolen etablerer bedre rutiner for søplehåndtering: alt matavfall plasseres i tette avfallsbeholdere som tømmes mer hyppig enn tidligere. For mer informasjon om bekjempelse av kakerlakker, se faktaark.

Eksempel 3. Rotter – bruk av klappfeller, tetting av åpninger og fjerning av næring

Det dukker opp rotter inne på skolen etter at byggearbeider startet på nabotomten. Klappfeller settes ut, og mel strøs ut der rottene ble oppdaget for å finne fotspor til der de kommer seg inn. Alle på skolen blir gjort oppmerksom på at matrester ikke må bli liggende, men plasseres i tette avfallsbeholdere slik at dette blir utilgjengelig for rottene. Det undersøkes nøye om det har dukket opp nye sprekker i bygningsmassen eller om det er andre opplagte steder som rottene kan ha kommet seg inn. Det oppdages en lufterventil der nettingen har gått i stykker, og fotspor fra rottene går bort til denne. Nettingen i ventilen tettes, og skolebygningen er igjen tett for rotter. For mer informasjon om sikring mot rotter og rottebekjempelse, se faktaark.

Svart jordmaur kommer ofte inn på våren for å finne mat (Ill. H. Elven, Folkehelseinstituttet)

Tysk kakerlakk klarer seg ikke utendørs i Norge, men kan forekomme i stort antall inne (Ill. H. Elven, Folkehelseinstituttet)

Rotter bør fortrinnsvis tas i klappfeller (Foto: R. Mehl, Folkehelseinstituttet)

7. Bekjempelse ved profesjonell skadedyrbekjemper

Ofte vil et profesjonelt skadedyrfirma gjennomføre bekjempelser i barnehager/skoler. Dette er personer som skal være godkjent av Folkehelseinstituttet. Et skadedyrfirma kan hjelpe deg med flere ting: identifisering av skadedyr, gi råd om forebyggende tiltak, planlegge og gjennomføre bekjempelse, utføre etterkontroll med mer. Pass på at firmaet som man velger gir en grundig begrunnelse av hvordan deres bekjempelse er trygg for barna. Folkehelseinstituttet har også utarbeidet ”Veileder om kjøp av skadedyrbekjempelse” som beskriver hva man bør passe på når man vurderer å skaffe profesjonell hjelp til å løse et mulig skadedyrproblem.

8. Bruk av pesticider

Det kanskje aller viktigste når en skadedyrbekjempelse gjennomføres i barnehager og skoler, er at denne utføres på en trygg måte for barna. Spesielt viktig er det å forhindre at barna utsettes for pesticider som kan skade deres helse på kort og lang sikt. Derfor skal man så langt som mulig bruke andre bekjempelsesmetoder og kun bruke et minimum av pesticider i kombinasjon med andre metoder. Pesticidbruken må da være mest mulig sikker slik at produktene påføres utilgjengelig for barn.

Skal man bruke pesticider, er det flere ting man skal påse (utfyllende informasjon finnes i ”Veileder om skadedyrbekjempelse med pesticider i bolig” på www.fhi.no/skadedyr):

- Vurder hvem som kan bli berørt av tiltaket (foresatte, elever/barnehagebarn, ansatte). Varsle disse i god tid før pesticidbehandling.

Profesjonelle skadedyrbekjempere skal være godkjente av Folkehelseinstituttet. Påse at barns sikkerhet blir ivaretatt hvis pesticider må benyttes (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

- Velg rett type, det minst skadelige alternativet og riktig mengde pesticid for den aktuelle bekjempelsen. F.eks. er bruk av forgiftet åte mot maur på utilgjengelige steder vesentlig mer sikkert enn utstrakt sprøyting i lekeområder.
- Les alltid etiketten nøye og helst også Sikkerhetsdatablad (HMS-datablad). Følg instruksene for riktig påføring og beskyttelse ved påføring. Utføres bekjempelsen av profesjonell skadedyrbekjemper så krev å få Sikkerhetsdatablad fra denne.
- Steng av og merk stedet der pesticider påføres.
- Påfør aldri pesticider på steder der barn enkelt kommer i kontakt med disse, f.eks. i sandkasser og nær lekeapparater.
- Påfør pesticider i perioder der barn ikke er tilstede. F.eks. er det fordelaktig å utføre dette i begynnelsen av ferier eller helger slik at det går noe tid fra behandling til barna kan utsettes for sprøytemidlene.
- Ved påføring av pesticider utendørs bør åpninger inn til bygninger lukkes igjen for å hindre at midler driver inn. Pass også på å ikke dra inn pesticidrester på møkkete sko, klær og utstyr – ta dette av utendørs.
- I barnehager og skoler bør pesticider ikke brukes innendørs – her brytes giftstoffene sakte ned og har stor sjanse for å komme i kontakt med barna. Hvis dette allikevel må gjøres, skal pesticidene kun påføres der skadedyrene oppholder seg, og alt løst inventar må fjernes på forhånd. Dersom det er stor sjanse for at noen kommer i kontakt med pesticidet, skal rommet holdes stengt i minst en uke og rengjøres grundig etter endt behandling for å fjerne pesticidrester.
- Gift mot gnagere skal kun plasseres i sikre åtestasjoner som er utilgjengelig for barn. Åtestasjonene skal alltid merkes med type stoff, kontaktinformasjon, utleggers telefonnummer mm.
- Lagre alltid pesticider sikkert på originalemballasje og innelåst, helst i brannsikket skap.
- Avlever rester av pesticider på godkjent avfallsmottak for farlig avfall

Gift mot gnagere skal plasseres i sikre åtestasjoner som er utilgjengelige for barn og festet til underlaget (Foto: H. Heggen, Folkehelseinstituttet)

Faktaboks

Uheldig bruk av pesticider kan føre til forgiftning

I en undersøkelse utført av miljørettet helsevern i Indre Østfold ble det avdekket uheldig bruk av pesticider i flere barnehager ved skadedyrbekjempelse. Blant annet forekom det sprøyting av pesticider innendørs når barn var til stede i forbindelse med bekjempelse av svart jordmaur, samt bruk av åtebokser med antikoagulanter mot mus på lekeplasser. Begge disse tiltakene fører til at barn har stor mulighet for å bli unødvendig eksponert for pesticider med fare for forgiftninger.

Dersom det er mistanke om forgiftning på grunn av pesticider bør man ta kontakt med Giftinformasjonen (tlf: 22 59 13 00) eller lege for råd. Ved alvorlige symptomer, ring 113.

Aktuell informasjon:

- ”Forskrift om skadedyrbekjempelse” og Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler:
www.lovdatabasen.no

Rundskriv om krav til godkjenning av skadedyrbekjempelse:

www.regjeringen.no

Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler:

www.helsedirektoratet.no (publikasjoner - veiledere)

- Informasjon om bl.a. skadedyr, bekjempelse og tjenester ved Folkehelseinstituttet:
www.fhi.no/skadedyr

VEDLEGG

Sentralt regelverk for skadedyrbekjempelse i barnehager og skoler

Her gis detaljert informasjon om sentrale punkter i lovverket med presise henvisninger, som skal bidra til å redusere problemer med skadedyr samt besørge miljø- og helsemessig trygge skadedyrbekjempelser i barnehager og skole. Dette vedlegget skal gi utfyllende informasjon om regelverket beskrevet i veilederen over. Lover og forskrifter finnes på www.lovdata.no

Kommunehelsetjenestelovens kapittel 4a om miljørettet helsevern¹ gir bestemmelser om faktorer i miljøet som kan ha innvirkning på helsen, blant annet skadedyr. *Smittevernloven*² skal verne befolkningen mot smittsomme sykdommer ved å forebygge dem og motvirke at de overføres.

Forskrift om skadedyrbekjempelse har som formål å forebygge at skadedyr overfører smittsomme sykdommer til mennesker eller blir årsak til sykdommer/helseproblemer hos mennesker. Forskriften pålegger i § 2-1 og § 2-2 eier eller bruker av en bygning å sørge for at det settes i verk nødvendige tiltak for å forebygge og oppdage forekomst av skadedyr, og eventuelt utrydde skadedyr når forekomst tilsier det. Med bygning menes blant annet barnehager og skoler med tilliggende uteområder. Med eier/bruker menes både skolen/barnehagens ledelse og eventuelt andre eiere, for eksempel private eiere, kommunale eiendomsselskap eller lignende. Kommunen, ved sin miljørettet helseverntjeneste, kan gi eier/bruker pålegg om forebyggende tiltak og eventuell utryddelse når forekomst av skadedyr tilsier det.

Alle som utfører skadedyrbekjempelse, plikter å benytte det mest miljø- og helsevennlige alternativet som samtidig gir ønsket resultat (det såkalte substusjonsprinsippet)³. Dette inkluderer regelen om at pesticider aldri skal benyttes til å forebygge mot skadedyr. F.eks. er det ikke tillatt å plassere gift i åtestasjoner mot rotter uten at rotter faktisk er observert. I barnehager og skoler settes det ekstra krav til forsiktighet ved skadedyrbekjempelse fordi personer tilbringer lange perioder der samt at barn generelt er mer sårbare ved eksponering overfor pesticider enn voksne.

Skadedyrbekjempelse skal varsles til naboer og andre som blir berørte (nabovarsel)⁴. Det skal varsles om når tiltaket skal gjennomføres, hvilket bekjempelsesmiddel som brukes og om faresignaler og forholdsregler som må tas. Berørte som skal varsles vil f.eks. være elever, foreldre/foresatte og ansatte. Det kan også være aktuelt å varsle lag/organisasjoner m.v. som bruker lokalene utenom skoletiden.

Den som gjennomfører skadedyrbekjempelse på andres eiendom, skal være godkjent skadedyrbekjemper. Dette innebærer bestått eksamen fra to ukes kurs hos Folkehelseinstituttet samt 2 måneders praksis.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Forskriften skal bidra til at miljøet i barnehager og skoler fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade. Leder av virksomheten har ansvar for å påse at bestemmelsene i forskriften overholdes, jf. § 4. Videre skal virksomheten planlegges og drives slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig (§ 17) og at avfall håndteres og oppbevares på en hygienisk betryggende måte (§ 24). Det er laget en veileder til forskriften fra Helsedirektoratet (IK-2619) som utdyper nærmere kravene i forskriften.

Det er den instans i kommunen som har ansvar for miljørettet helsevern som skal føre tilsyn med at bekjempelser skjer i tråd med forskrift om skadedyrbekjempelse og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. Kommunen kan gi pålegg om granskning, retting av forhold der det foreligger negativ helsepåvirkning, eventuelt stenging av lokaler der det foreligger overhengende fare for helseskade.⁵ Er f.eks. en skole/barnehage misfornøyd med gjennomføring utført av en innleid skadedyrbekjemper, kan de melde i fra til tilsynsmyndighet. Har det blitt utvist grov uaktsomhet, kan bekjemperen få trukket tilbake sin godkjennelse fra Nasjonalt folkehelseinstitutt.

¹ Lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene kapittel 4a

² Lov 5. august 1994 nr. 55 om vern mot smittsomme sykdommer

³ Forskrift om skadedyrbekjempelse § 3-2

⁴ Forskrift om skadedyrbekjempelse § 3-4

⁵ Forskrift om skadedyrbekjempelse §§2-3, 2-4, 2-5, 5-2 og 5-4 og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler §§ 25 og 26.